

MASALALARNING O'QUVCHILAR TANQIDIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDAGI FUNKSIYALARI

Ulug'bek Matnazarov ¹

¹ Ilmiy rahbar:

Maftuna Saidmurodova ¹

¹ Magistrant, Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti
Aniq va tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi (Matematika) yo'nalishi

MAQOLA MALUMOTI:

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 19.12.2024

Revised: 20.12.2024

Accepted: 21.12.2024

KALIT SO'ZLAR:

Tanqidiy faoliyat ,
O'quvchilar, Mantiqiy
fikrlash , Muammoni hal
etish, Analitik fikrlash ,
Ijodkorlik , Ta'lim
jarayoni , Ta'lim
metodlari

Ushbu maqolada masalalarning o'quvchilar tanqidiy faoliyatini rivojlantirishdagi funksiyalari muhokama qilinadi. Masalalar, o'quvchilarni mantiqiy fikrlashga, muammoni hal etishga va yaratgan g'oyalarni shakllantirishga undaydi. Tanqidiy faoliyat, shuningdek, o'quvchilarga fikrlarining asoslanganini baholash, qarorlar qabul qilish va o'z fikrlarini bildirishi uchun zarurdir. O'z navbatida, masalalar o'quvchilarda analitik fikrlash, ijodkorlik va muammo yechish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqotda masalalarning ta'lim jarayonidagi o'рни va ahamiyati, shuningdek, ularning o'quvchilardagi tanqidiy fikrlashni shakllantirishdagi roli tahlil qilinadi.

KIRISH. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikr va faoliyatlarini rivojlantirish, ularning shaxsiyati va intellektual salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Tanqidiy fikr - bu o'z fikrlarini mustaqil ravishda tahlil qilish, baholash va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyatidir. Masalalar orqali o'quvchilarga muammolarni hal etishga, o'z fikrlarini ifodalashga va qaror qabul qilish jarayonida mustaqil bo'lishga yordam beriladi. Masalalar o'quvchilarni muammolarni hal qilishda tanqidiy yondashuvga undaydi, bu esa o'z navbatida ularning analitik fikrlashini rivojlantiradi. Har bir masala yangi bir qiziqish, o'rganish va tadqiqot qilish imkoniyatidir. O'quvchilarning masalalar orqali o'z bilim va ko'nikmalarini

sinab ko'rishlari, o'z mavjud fikrlarini yangilashlari va yanada chuqurroq tushunishga erishishlari muhimdir. Masalalarning o'quvchilar tanqidiy faoliyatini rivojlantirishdagi funksiyalari ko'plab jihatlaridan iborat. Ular o'quvchilarning mantiqiy va tizimli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi, muammolarni hal qilish jarayonida yaratuvchanlik va ijodkorlikni oshiradi. Shuningdek, masalalar yordamida o'quvchilar o'z fikrlarini baholash, mustaqil qaror qabul qilish va jamoada ishlash ko'nikmalarini ham rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI

- John Dewey: Amerikan pedagogi Dewey bilimning tajriba orqali o'rganilishi zarurligini ta'kidlagan. U tanqidiy fikrlash jarayonini mustahkamlash uchun masalalar orqali o'rganishni tavsiya etadi.

- Edward de Bono: U "Mantiqiy fikrlash" metodlarini tanqidiy fikrni rivojlantirishda qo'llashni taklif qiladi, masalalar orqali o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

- Xolmadov Murod: O'zbekistonlik ta'lim olimlari masalalar va voqealar orqali o'quvchilarning muammolarni hal etish qobiliyatlarini rivojlantirishni ko'zda tutib, tanqidiy fikrlanish jarayonlarini tadqiq qilishgan.

Umumiy qilib aytganda, masalalar o'quvchilar tanqidiy faoliyatini rivojlantirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Bu jarayon pedagogik amaliyotda qo'llanilishi o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va ijodkorlikni oshirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Masala yordamida tanqidiy faoliyatni rivojlantirish jarayonini o'rganish uchun quyidagi tadqiqot metodlaridan foydalanish mumkin:

Eksperimental metod: Turli xil masala turlarini qo'llagan holda nazorat va eksperimental guruhlar bilan tajriba o'tkazish.

Kuzatuv metod: O'quvchilarning masala yechish jarayonini kuzatib, ularning tanqidiy fikrlash jarayonlarini tahlil qilish.

So'rovnomma metod: O'quvchilarning fikr-mulohazalarini o'rganish va ularning masala yechishga bo'lgan munosabatini aniqlash.

Tahlil metod: O'quvchilarning masala yechish natijalarini tahlil qilib, ularning tanqidiy fikrlash darajasini baholash.

Ushbu metodlarni birgalikda qo'llab, tadqiqot natijalarining ishonchliligini oshirish mumkin. Tadqiqot natijalari o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim strategiyasini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Masalalar o'quv jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ular nafaqat bilim va ko'nikmalarni mustahkamlashga, balki muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli echimlarni topish, mantiqiy xulosalar chiqarish va o'z fikrini ifodalash kabi ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. Quyida masalalar funksiyalarining tahlili va kuzatilgan natijalar keltirilgan.

Tahlil:

O'quvchilarning tanqidiy faoliyatini rivojlantirishda masalarning quyidagi funksiyalarini ajratish mumkin:

Muammoli vaziyat yaratish: Masala o'quvchini ma'lum bir muammo oldida qo'yib, uni hal qilish uchun turli usullarni qo'llashga undaydi. Bu jarayon o'quvchini faol fikrlashga, muammoning turli jihatlarini tahlil qilishga va turli yondashuvlarni sinab ko'rishga majbur qiladi.

Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish: Masalalarni hal qilish jarayoni o'quvchining mantiqiy fikrlashini, deduksiya va induksiya qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ular muammoning shartlarini tahlil qilib, mantiqiy xulosalar chiqarishga va o'z echimlarini asoslashga o'rganadilar.

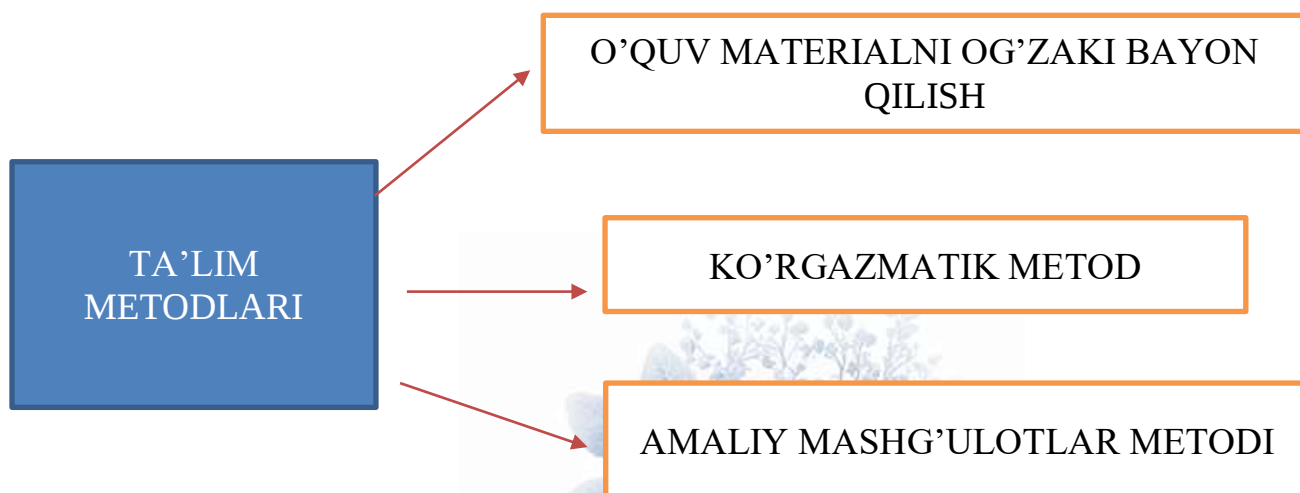
Bilishga bo'lgan qiziqishni oshirish: Qiziqarli va muammoli masalalar o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol o'rganishga undaydi. Muammoning hal etilishi o'quvchiga qoniqish va o'z qobiliyatiga bo'lgan ishonchini oshirishga yordam beradi.

Kreativlikni rivojlantirish: Ba'zi masalalar bir nechta to'g'ri yechimlarga ega bo'lishi mumkin, bu esa o'quvchilarning kreativlik va originallik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Nostandart yechimlarni izlash o'quvchilarni o'ziga xos fikrlashga va muammolarga yangicha qarashga undaydi.

Muammolarni tahlil qilish va hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish: Masalalarni hal qilish jarayoni o'quvchilarga muammolarni bosqichma-bosqich tahlil qilish, asosiy va ikkilamchi ma'lumotlarni ajratib olish, eng maqbul yechimni tanlash va o'z echimini asoslash ko'nikmalarini egalashga yordam beradi.

Natijalar:

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, o'quv jarayoniga turli xil murakkablikdagi masalalarni muntazam kiritish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Masalalarni hal qilish jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish, mantiqiy xulosalar chiqarish va o'z fikrini asoslash ko'nikmalari rivojlanadi. Bundan tashqari, masalalar o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi.

Bu metodlar o'quvchilarni masalalar ishlashda va ularning tanqidiy faoliyatini rivojlantirishda katta hissa qo'shadi. Umumiy olganda, masalalar o'quvchilarning tanqidiy faoliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning turli xil funksiyalarini hisobga olgan holda, o'quv jarayoniga turli xil murakkablikdagi masalalarni muntazam kiritish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini yuksaltirishga, ularning bilim va ko'nikmalarini chuqurroq anglashga va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi. Shuning uchun o'qituvchilar o'quv jarayoniga masalalarni tanlash va ularni qo'llashga jiddiy e'tibor berishlari lozim.

XULOSA

Masalalar yordamida o'quvchilarning tanqidiy faoliyatini rivojlantirish jahon ta'limida muhim o'rin tutadi. Bu jarayon o'quvchilarni har xil muammoni mustaqil hal qilishga, fikrlarini izchil bayon etishga va o'z qarorlarini asoslashga o'rgatadi. Masalalar, shuningdek, o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirib, ularni muammoni aniqlash va hal qilish jarayonida faollashtiradi.

Masalalar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini tatbiq etish va tanqidiy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar. Masalan, muammoni tahlil qilish va turli variantlarni ko'rib chiqish orqali o'quvchilar o'z fikrlarini ishonchli asoslab berish qobiliyatini rivojlantiradilar. Shunday qilib, o'quvchilar faqatgina o'zlarining bilimlarini emas, balki ularni taqqoslash va tanqid qilish qobiliyatlarini ham oshirishga muvaffaq bo'ladilar. Bundan tashqari, masalalar o'quvchilarga guruhda ishlash va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, muammolarni hal qilish jarayonida o'quvchilar bir-birlarining fikrlarini tinglashga, baholashga va birgalikda qaror qabul qilishga majbur bo'ladilar. Bu esa jamoaviy fikrlash va tanqidiy munosabatlarni shakllanishiga olib keladi. Masalalarni yechish o'quvchilarning tanqidiy faoliyatini rivojlantirishda maqsadga muvofiq va samarali vosita hisoblanadi. Ular muammoni hal etish, mantiqiy fikr yuritish, hamkorlikda ishlash

kabi ko'nikmalarni rivojlantirib, o'quvchilarni hayotda muvaffaqiyatli qarorlar qabul qilishga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov, A. (2020). "Ta'limda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish." Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. G'afforov, M. (2019). "Masalalar orqali tanqidiy fikrlashni o'rgatish." Samarkand: SamDU nashriyoti.
3. Karimova, N. (2021). "O'quvchilarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish usullari." Tashkent: Fan va texnologiya.
4. Mirzaeva, D. (2022). "Masalalar va ularning ta'limdagi o'rni." Tashkent: O'zbekiston ta'limi.
5. Nematov, S. (2018). "Tanqidiy fikrlash: nazariya va amaliyot." Buxoro: BuxDU nashriyoti.
6. Qodirova, Z. (2023). "O'quv jarayonida masalalarning ahamiyati." Tashkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.